

IHA TI AJAKALE ARUN HIV/AIDS KO SI NI.

Li oni, o to ogoji milioonu eniyan ti won ti ni arun HIV/AIDS ni agbaye. Ni bayi o ti to aadogbon milioonu eniyan ti o ti ku nipa kokoro to n fa arun yi ati awon ewu ti o ro mo arun AIDS. Li tooto, ajakale arun yi je eyi to kari gbogbo aye. A ti se aba pade kokoro HIV li gbogbo orile ede agbaye, bi oti wu kori arun yi tun wopo li awon ibi kan ju awon ibi to ku . Awon orile ede afirika ti o sun mo Sahara li arun yi ti wopo ju, to be ge ti iya n je awon ebi awon ti o n na owo iyebiye lati pese itoju fun awon ti o li arun yi. Awon ti o ye ki o maa sise li arun yin n da wole , eyi si n fa ifa seyin gidi gidi.

Opolopo awon omo li o ti di omo orukan, ti awon miran si n duro de ojo iku won li tori wipe won ti ko arun yi lati inu oyun. Milioonu merin li awon omo ti arun yi ti so di omo orukan li awon orile ede ti o sun mo Sahara li Afirika. Li tooto arun HIV/AIDS je eyi ti o doju ko gbogbo eniyan, iru eniyan yo wu ki o je. Ajakale yi kari gbogbo aye, gbogbo ilu ati gbogbo ebi. Atubotan pipo ti awon omo orukan n po si ko le dara rara. Opolopo li ko ni ri itoju to peye, aini ati ikosile yi si po si li awujo wa.

O se pataki ki olukuluku wa dide lati doju ija ko ajakale arun HIV/AIDS. Eyi le je nipa dida ni leko, ipese itoju ati iranwo, ati sise itore anu ki gbogbo aye le wa ni irorun. Gbogbo eniyan lo li ojuse to se pataki. Awon ti o n toju awon omo orukan, awon ti o n dani leko, awon osise ijoba, awon eleyinju aanu; gbogbo wa ni lati fi owo sowopo lati gbogun ti arun yi.

Orile ede Guusu Afirika:

O ju meta din laadota eniyan to n gbe li orile ede yi, orile ede kan yin li o ni oro aje to dara ju ni ile adulawo. Ojo ori awon agba okunrin je meta din laadota, ti awon obirin je ookan din laadota, ati wipe ida kan ninu meta awon eniyan ti o n gbe ni guusu afirika ko ni ju dola meji owo lati lo ni ojumo. O ju milioonu marun abo eniyan to ti ni arun HIV ni orile ede yi, to bee ge ti enikan ninu eniyan marun ti se alabapade arun yi .Li oni o le ni

milioonu kan eniyan ti arun yi ti so di omo orukan, ti opolopo awon omo orukan yi si ti ni arun HIV pelu.

Orile ede Swaziland:

Ipo ti orile ede Swaziland wa tun buru ju ti orile ede guusu Afirika lo. Bi o ti wu ki o ri iye awon ti o ni arun yi ko to ti guusu Afirika nitori wipe awon eniyan to n gbe ilu yi ko po. Ojo ori awon agba okunrin je ookan din logoji, ti awon obinrin je merin din logoji. O to ida kan ninu metan awon agba ile yi ti o ti ni arun HIV. Sibe sibe, ida mokanla ninu ogorun awon aboyun ti oni ni arun HIV li o li aanfaani lati ri itoju lati dena arun yi ki o ma ba de ara omo won.

Orile ede Ethiopia:

Orile ede yi je okan ninu awon orile ede ti o li eniyan pupo, awon ti o n gbe orile ede yi ju meta din ni ogorin milioonu eniyan, sugbon iye awon ti o li arun HIV ko wopo li orile ede yi bi awon orile ede guusu afirika ti a koko so nipa. A ko mo daju iye awon ti arun yi n baja , sugbon o sese ki o to ida merin ninu ogorun eniyan. UNAIDS fi han wipe o fere to ida merin ninu ogorun awon agba ile yi ti o ni aarun na. Sibe awon ti o li arun yi po li orile ede yi nitori wipe awon eniyan po li orile ede Ethiopia gidigidi. Ida ogorin ninu ogorun awon eniyan ile yi ko ni ju dolla meji lo li ojumo, ti ojo ori opolopo awon agba ile naa ko ju aadota lo. Ajo UNAIDS so wipe o to milioonu kan eniyan ti o ni arun yi ni ile Ethiopia. O fe re to milioonu kan eniyan ti arun AIDS ti so di omo orukan, ti ida kan ninu merin awon eniyan bee ni anfaani ile eko. O soro lati se ayewo fun arun yi li awon igberiko li ile Ethiopia, ati wipe ida kan ninu ogorun awon oloyun ti o li arun yi li o n ri itoju lati dena ki awon omo won ma ba ko arun yi lara won.

Orile ede Nigeria:

Lara awon orile ede to ku, Nigeria ati Ethiopia je awon orile ede ti o fi ara jora. O to ida merin ninu ogorun awon eniyan orile ede Nigeria ti o ni arun AIDS, sugbon nitori wipe awon eniyan orile ede yi po gidi gidi, awon ti o ti ni arun HIV po to bee ge ni Nigeria. Awon to dagba ju ni ojo ori won je bi ogoji o le die, ti opolopo awon omo orile ede yi ko ni to dola meji owo li ojumo. Ajo UNAIDS so wipe o to milionu meta eniyan ti o ni arun HIV ni ile Nigeria, ti awon eniyan bi milionu kan ti di omo orukan. Gege bi Ethiopia, o din ni ida kan ninu ogorun awon aboyun ti o n ri itoju a ti dena kiko arun yi ran omo won. Iwadi si fi han wipe idani leko li o se koko julo nitori wipe die ninu awon odobinrin li o ni oye awon ona lati dena kiko arun HIV.

Ile India:

Oro India je eyi to yato, ko to ida kan ninu ogorun awon eniyan to ni arun HIV. Sibe o to milionu mefa eniyan to ni arun yi ni ile India nitori wipe awon eniyan ilu yipo gidigidi. Ojo ori awon agba ilu yi to ogota, ti ida ogorin ninu ogorun awon omo ile naa ko ni to dola meji owo lati lo lojumo. Ko ju ida meje ninu ogorun awon ti arun yi n da lamu ti o ri

itoju to peye ti die ninu awon obirin ti o ni arun yi si ni anfaani lati ri itoju lati dena kiko arun yi ran awon omo won. O wu ni lori wipe opo awon omo ile India li o n lo roba idaabo bo lati ni ibalopo, ti idani leko si n lo dede.

Ile Amerika:

O to ogorun meta milionu awon eniyan ti o n gbe ile Amerika, ti awon ti o ni arun HIV ko si to ida kan ninu ogorun. Opolopo awon ti o ni arun yi si n ri itoju to peye.

Ile Ukraine:

Orile ede iwo oorun alawo funfun yi ni to eniyan mefa le ni ogoji milionu ti o n gbe nibe, ti awon ti o ni arun HIV ko to ida meji ninu ogorun. O din ni ilaji milionu eniyan ti o ni arun HIV nibe, sugbon awon ti o sese n ko arun yi ti n po si laipe. Ida kan ninu meta awon aboyun ti o ni arun HIV ni o n gba itoju, ti lilo roba idaabobo si wopo laarin awon eniyan ile naa. Bi o ti wu ki o ri, ko ju ida meje ninu ogorun awon ti o ni arun HIV ti o n gba itoju to peye.

Ile Thailand:

Ogota le ni marun milionu eniyan li o ngbe ni ile Thailand, ti ida kan ninu meta awon omo ile naa ko ni to dola meji lati lo ni ojumo kan..

O ju idaji milionu kan eniyan ti o ni arun HIV ni ile Thailand , ti awon agba ile na ti o ni arun yi si ju ida kan ninu ogorun lo. Li oni ida kan ninu meta awon aboyun ti o ni arun HIV ni o n gba itoju lati dena kiko arun yi ran awon omo won, ti ida ogota ninu ogorun eniyan ti o ni arun yi si n ri oogun lo lati mu emi won gun si.

Ile Brazil:

Ile Brazil fe re ni to ogorun meji milionu eniyan ti o n gbe inu ile naa, awon eniyan to ni arun HIV nibe fe re to idaji milionu kan. Ojo ori awon agaba ile naa to aadorin, ti ida meji le logun awon eniyan ile naa ko ri je rimu. O ju idaji milionu awon omo ile naa ti o ni arun HIV, sugbon o fe re to ida ogota ninu ogorun awon aboyun ti o n ri itju gba ki a ba le dena kiko arun yi ran awon omo won

Ile Uganda:

Awon eniyan to n gbe ile Uganda fere to ookan din logoji milionu, e yi ti ida meje ninu ogorun won ti ni arun HIV. Ojo ori awon agba ilu na ko ju aadota lo, ti awon eniyan bi milionu kan si ni arun HIV. Awon ti arun yi ti so di omo orukan to milionu kan, ti bi egberun lona ogorun awon omo orukan bee si ti ni arun yi. Ko ju ida mejila ninu ogorun

awon aboyun lo to n gba itoju lati dena ki arun yi ma ba ran awon omo won. O to idaji awon to ni arun HIV yi ti o n ri ogun gba gege bi ajo UNAIDS ti fi han. Opolopo lo n lo roba idabobo ti opo awon okunrin si n ba ni lo po li ona to lewu.

Q. Ki ni koko inu oro yi?

Opolopo asise li o ti waye lati igba ti ajakale arun HIV yi ti bere, ti o si ye ki a ko awon eko. Ko si iwosan fun arun yi, nitori na idani leko li o se koko lati dekun ajakale arun yi ki o ma ba pa gbogbo eda eniyan run. Opo li ohun ti a ko mo, iwadi si n lo sibe.

A ti so nipa ibaje ti arun yi le mu wa li awujo wa, ki li ohun ti o se pataki lati se, ki li awon ibaje miran ti arun yi le mu wa?

Awon koko:

1. ifa seyin oro aje.
2. awon omo orukan n po si ti ko si itoju ti o peye.
3. arun HIV yi n ge ojo awon eniyan kuru, o le se okunfa iko ifere, eyi ti o n fa opolopo idamu baa won ile iwosan.
4. airise fun awon ti o ni arun yi ati awon ara ile won
5. arun yi n bana owo eyi ti o ye ki awon eniyan fi toju ara won, eyi si n fa opo ijiya bi airi onje to dara je, ati airi awon ohun amaye derun lo
6. idojuti ati ikosile
7. awawi ati aini eko to ye kooro eyi to n je ki arun yi gbile si ti o si n fa ikosile bakan naa.
8. awon ti o ye ki o ma sise ni arun yi n kolu ju, ti o si n mu ifa seyin wa.
9. opo ni ohun lilo ti a n padanu nitori arun HIV, ti awon eto miran si n fa seyin.

O je ohun to nira gidi lati se itoju arun HIV. Awon eto lati se itoju fun awon ti arun yi n baja je asewori to dara eyi ti o je ki opo eniyan wa laaye loni. Bi o ti wu ki o ri awon ijakule kookan si wa sibe. Bi o ti le je pe ko si oogun to le wo arun yi patapata, sibe awon oogun yi n se iranwo fun awon ti o ni arun HIV. Awon oogun yi wa fun lilo fun igba pipe ati wipe awon aleebu kan wa nipa lilo awon ogun yi. Riri n yi gba ati riri owo lati ra won je awon isoro ti o n dojuko awon ti o n lo awon oogun yi.

Awon ile ise nla ti o koko seda awon oogun wonyi ko fi aye gba awon ile ise miran lati se iru awon oogun bee, eyi ti o je ki awon oogun wonyi je owon gogo. Ni odun 1990, o ju egberun mewa owo dola lo lati le lo awon oogun yi fun odun kan soso, eyi si fa yanpon yanrin gidi. Awon ajo to tobi ni abagaye gege bi Ajo agbaye lori owo, ijoba ile amerika, egebe awon eniyan to ni arun AIDS, ati ijoba ile Brazil pata lo fi iga gbaga lori oro yi

.

Odun 1980 ni a koko se iba pade arun HIV ni ile Brazil. Ni kete ti eyi sele ni awon ajo kekeke bere si dide lati doju ko ajakale arun yi. Lara won ni awon ajo eyi to dide lati inu ijo Katoliki. Won bere idanileko, won ko si sinmi lati te mo ijoba won leti lati boju wo bi a se le dekun arun HIV. Ijoba won bere si ni fun awon eniyan ni ora idabobo li ofe, igbese yi so eso rere nitori ye awon ti o n lo ora idaabobo yi bere si po si ni odun 1999.

Bi o ti le je wipe awon ile ise nla ti o koko se awon oogun ti a nlo lati se itoju awon ti o ni arun HIV ko fe ki awon ile ise miran se awon oogun won yi jade nitori wipe o na won li owo iye biye ki won to se awon oogun yi, sibe awon ajo li orisisrisi ko dekun lati ma ra owo ebe ki a le ma se awon oogun won yi ni awon ile ise ti o ku.

Orile ede guusu afirika:

A le fi orile ede yi se apeere. Orile ede yi kun fun awon ile ise nla to n se oogun oyibo, o si je orile ede ti oro aje re fi idi mu ile gidi. Ni akoko ti Mandela je aare ile naa, o to ida mejo ninu ogorun awon eniyan eyi ti o ni arun HIV. Li akoko ti Mbeki di aare ile na arun yi si n gbile si nitori won ko ko ibi ara si didekun arun naa. Li odun 2001 o ti to ida ogun ninu ogorun ti o ni arun yi. Mbeki da ogbon alumokoroyi ni igba ti o be oyibo kan lowe lati so wipe kokoro HIV ko li o n fa arun AIDS, eyi ti o ba ilodisi pade lodo gbogbo awon ajo agbaye. Li odun 2000 li gbogbo agbaye ti fi enu soka li ilu Durban wipe kokoro HIV li o n fa arun AIDS. Li odun 2002, ijoba ile yi padanu ninu ejo kootu kan eyi ti o je ki won mo wipe o se pataki ki a bere si ni pese itoju fun awon ti o li arun yi. Ijoba ile yi bere si pese oogun lati dena kiko arun yi ran awon omo ti o wa ninu oyun. Ofe ni iru itoju yi je li gbogbo ile iwosan ijoba ni ile guusu afirika. O fi han wipe ijoba li ise lati se lati daabo bo awon omo orile ede.

**Translated into Yoruba language by:
Dr ADEOTI, Abolaji.
Pretoria, South Africa.
5th Nov, 2007.**